

עלון תורני

עלון תורני שבועי בעניני אגדה והלכה אקטואלית

פרשת חקת

כניסת השבת:	י-ם:	ח'פה:	ב"ש:	ח"א:	ניו יורק:	פריז:	לונדון:	קובלנקה:	הפסרת:
19:13	19:25	19:25	19:25	19:30	20:11	21:29	20:53	20:13	הפסרת:
צאת השבת:	20:30	20:35	20:30	20:33	21:21	23:03	22:36	21:27	'ויפתח הגלעדי'
ר"ת:	21:05	21:07	21:03	21:03	21:43	23:11	22:35	21:55	

דבר ה' זו הלכה

מעובד מתוך ספרי הגרש"ז רוח שליט"א ראש המכון

אם יש לאדם לברך ברכת שהחיינו בהגיעו לגיל שבעים

בתשובת חות יאיר (סי' ע) כתב לדון במי שנדר שלא לאכול בסעודת הרשות אם יכול לאכול בסעודת חינוך הבית ובתוך דבריו שם כ' "ומכל מקום אין צריך ראייה דאחר שנעשית מחמת גמר דבר מצוה ודאי ה"ל סעודת מצוה, וכן נראה לי סעודה שעושה בעל הנס ביום שנעשה לו נס, או סעודה שעושה מי שנתן ס"ם וכלי קודש לבית הכנסת, וכן סעודת חבורה שלומדים יחד כשגמרו ספר. משא"כ יום המוגבל לחבורה בכל שנה, או סעודת בן שבעים שיש להסתפק, אפילו זה הבן שבעים מברך שהחיינו, כי כך נ"ל, מ"מ לא יחויב שיהיה סעודת מצוה, לכן ראוי לדרוש בהם. וסעודות ליל שלפני מילה ויום שלישי למילה לא הוו סעודת מצוה שאינם רק מנהג. עכ"ד.

אלא שבס' בית דוד העיר על מה שכתב החו"י בזה"ל "מ"ש או סעודה בן שבעים, ע' פרמ"ג או"ח סי' תמ"ד, ועיין שו"ת תשובה מאהבה ח"ב סי' רל"ט שכתב ע"ז וז"ל עכ"ז לא מלאני לבי להורות שיברך שהחיינו כי מפשט לשון בעל החו"י לא נראה כך הלכה למעשה כי אם עלה ונסתפק, וגם לא נראה כן מתשובתו סי' רל"ז עכ"ל

אמנם מלשוננו של החו"י שכתב "כי כך נ"ל" לכאורה מוכרח שם"ל שכן יש לברך שהחיינו, ודלא כפי שכתבו שהוא הסתפק בזה.

[ומ"מ כדי להחשיב הסעודה לסעודת מצוה כתב שם, שיש לדרוש בתורה כדי שייחשב כסעודת מצוה. ואולי בזה נסתפק בעל תרומת הדשן כמ"ש תלמידו בס' לקט יושר "ביום שסיים הגאון זצ"ל עשה סיום למסכת וזימן אליו ב' זקנים כדי לפטרו גם מסעודת ששים" ושמה הסתפק אי הוה סעודת מצוה ממש.]

וכן ראיתי בשולחן הטחור להגרי"א מקומרנא (או"ח סי' רכג סק"י) שכתב בפשיטות שכשיגיע אדם למלאות שנותיו שבעים שנה יברך שהחיינו בשם ומלכות. מאידך כתב רבינו החיד"א בברכ"י (או"ח סי' רכג) שיברך שהחיינו בלי שם ומלכות מאחר שלא כתובה הראשונים.

אלא שלמעשה רוב הפוסקים העלו שיש לברך על פרי חדש או בגד חדש, ולכוין גם על הגיעו לגיל שבעים, וכן כתב מרן הבן איש חי (ש"א פרשת ראה אות ס) וכ"כ בס' ישרי לב להרח"ד חון שבהגיעו לגיל שבעים "לבשתי בגד חדש וברכתי שהחיינו ובו ביום עשיתי סעודה גדולה, כי לאו מילתא זוטרתא היא". וכן כתב הגר"ח פלאגי' בספרו גנוזי חיים "ובתשלום שבעים ברכתי שהחיינו על מלבוש חדש". וכ"כ הרב פלא יועץ בספרו חסד לאלפים שבהגיעו לשבעים ראוי להודות לה' ולברך שהחיינו בלי הזכרת שם ומלכות או שילבש בגד חדש ויברך שהחיינו על מנת לפטור גם מה שהגיע לגיל שבעים. וכן כתב למעשה הגאון בעל כף החיים (או"ח רכג אות כח) לברך על בגד או פרי חדש או שיברך ללא שם ומלכות. וכן ראיתי שכתב הגאון רבי אברהם בנימין זילברברג בשו"ת מהרא"ב (ח"ב או"ח סימן סא) וראה עוד בספר מבשר טוב, ברכת השבח.

ומפורסם המעשה שמרן החפץ חיים בירך שהחיינו לפני תלמידיו ביום הגיעו לגיל שבעים, ראה ספר משנת יעקב. אלא שמצאתי שתי נוסחאות בפרטי עדות זו: עדות אחת בספר "החפץ חיים חיו ופעלו" שכשמלאו למרן החפץ חיים שבעים שנה הזמין את תלמידיו הג"ר אהרן וסרמן והג"ר יוסף כהנמן ובירך בנוכחותם ברכת שהחיינו וכיבדם בעוגה וביין שרף. אולם ראיתי עדות אחרת בספר "הלכות והליכות בר מצווה" שהביא שהגרי"ש כהנמן סיפר שנקרא עם חברו למרן החפץ חיים זצ"ל, ואמר להם שהיום מלאו לו שבעים שנה, ובירך בפניהם שהחיינו על בגד חדש. ואם כן לפי עדות זו למעשה הקפיד לברך על בגד חדש.

העולה לדינא: יש מי שכתב שיברך שהחיינו ביום הגיעו לגיל שבעים, ורבים הפוסקים שכתבו שיש ספק בדבר ויברך בלא שם ומלכות, והיותר נכון שיברך בשם ומלכות על בגד חדש או פרי חדש, ויכוין גם על כך שהגיע לגיל שבעים, וכן יש לנהוג הלכה ולמעשה.

(שו"ת שש משור ח"ב או"ח סימן ח)

חכמת שלמה

לקח ולימוד מן הפרשה על פי שיעורו של מו"ר הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א רבה של ירושלים

בפרשת חקת פותחת התורה ומדברת על מצות פרה אדומה שבה מטהרים את טמאי המתים. התורה לא כותבת זאת חוקת הפרה אלא "זאת חקת התורה", אמנם במצות פרה אדומה וטהרת טומאת מת כולנו מבינים שהיא חוק שאין בו טעם וכמו שארז"ל שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים שזהו דבר שאיננו מובן, גם עצם הטהרה איננה מובנת שלאחר שאדם נטמא בטומאת מת - בין אם נגע בו או שנכנס לאהל המת - שהיא הטומאה הכי חמורה, וצריך להזות עליו את מי החטאת עם האפר פרה אדומה ודברים נוספים. אנו לא מבינים כיצד דברים אלו מטהרים אך כך כותבת התורה וזהו נקרא 'חוקה' שהוא דבר ללא טעם.

אך מדוע לא כתבה התורה 'זאת חקת הפרה' יש כאן עניין שהתורה באה לומר לנו שאת כל התורה כולה אנו נקיים מצד חוק וציווי התורה ולא משום ההיגיון שבדבר כי כיון שאנו עבדים של השם אנו בטלים ומבוטלים לרצונו ומה שהוא מצווה אותנו זה מה שנעשה כי הוא ציווה אותנו ולא משום טעם וסיבה, לכן נכתב "זאת חקת התורה" לומר לך שבכל התורה כולה גם את המצוות הכי הגיוניות שבה, תקיים אותם בתורת חוקה כי כך ציווה השם.

לדוגמא יש לנו את מצות "לא תגנוב" שזוהי מצווה הגיונית ומקובלת בדעת כל אדם גם אם הוא לא שומר מצווה זו בגלל שהיא כתובה בתורה. וכן יש את מצות "כבד את אביך ואת אמך" שזה דבר הגיוני, אבל למרות ההיגיון שבמצוות, אנו מקיימים זאת כי הקב"ה ציווה אותנו כך בתורתו. וצריך לדעת שיש הבדל גדול בין אדם שמקיים את המצוות בגלל ההיגיון והשכל שלו שאדם מקיים את המצוות רק מחמת הטעם, לפעמים ההיגיון יכול לומר לו שצריך לעשות אחרת. אך אם הוא מקיים את המצוות כי ה' ציווה על כך אז שום דבר לא ימנע אותו מלכבד את אביו וכן אדם לא יגנוב כי ה' ציווה אותו לא לגנוב ואפילו אם נדמה לו שמותר לו.

זה הכוונה שאנו צריכים לקיים את התורה בתור 'חוקה' ולא בתור הגיון, אנחנו רואים שזה בעצם מה שעם ישראל הקדימו בקבלת התורה נעשה לנשמע, שהרי צריך להבין איך יתכן שהם הקדימו נעשה לנשמע הרי אם הם לא יודעים מה נצטוו איך הם יעשו. אלא הכוונה היא שה'נעשה' הוא שאחר שנשמע את הציווי על מצוות התורה נעשה אותם בלי שאלות, ורק אחר כך אמרו גם 'נשמע' שנשמע זה נבין כמו הפירוש של "שמע ישראל" והם בעצם אמרו שהם לא מחפשים להבין את הטעם וההיגיון אלא קודם כל נעשה מצד קבלת עול מלכות שמים.

זהו פירוש "זאת חקת התורה" וזהו טעם הקדמת נעשה לנשמע וכך אנו ממשיכים לקיים אותה מתוך תמימות, וכמו שאמר רבא לאותו מין ששאלו אתם הקדמתם את פיהם לאונכם כשאמרתם נעשה לנשמע ואמר לו רבא עלינו אומר הכתוב "ותומת ישרים תנחם" אך אתם שהולכים אחר השקר וההתחכמות עליכם נאמר "וסלף בוגדים ישרם" כל דבר שהוא לא לשם השם הוא מביא לידי סילוף. ובשביל עבודת השם צריך תמימות כמו שכתוב "אתהלך לפני והיה תמים" וזהו פירוש "תומת ישרים תנחם" שמי שהוא תמים ה' מנחה אותו בדרך אמת.

יוצא לאור ע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

בראשות הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א.

רבי עקיבא 4 אלעד. טל 03-9030580 פקס 039030891

מייל: m.torni@maco.co.il אתר המכון: hamachon.co.il

עורך: הרב יחיאל רוח שליט"א.

רבי חיים משאש – ח' תמוז תרס"ד

רבי חיים נולד לאביו רבי מסעוד בנו של רבי זכרי צוק"ל ביום ח' אלול התר"ג. הוא נולד מהול ואביו קרא עליו "בטרם תצא מבטן הקדשתיך". כבר מצעירותו יקדה בו יראת ה' טהורה והוא התנהג בקדושה ותפילותיו היו לשם דבר הוא העמיד תלמידים הרבה וביניהם רבי רפאל ברוך טולידאנו בנו רבי יוסף משאש ורבים אחרים שכיחנו כדיינים ומרביצי תורה במרוקו ובארץ. הוא השאיר אחריו את הספר נשמת חיים על התורה והנ"ך וכן חידושי הלכות חשובות הספר הודפס על ידי בנו רבי יוסף צוק"ל.

סיפר בנו רבי יוסף משאש צוק"ל רבה של חיפה, ערב שבת אחר תפילת השחר בעודו בבית הכנסת באו לפניו איזה אנשים לתבוע לבן בנו של אותו צדיק הרב הגדול כבוד מורנו הרב רבי שמואל בן וואעיש זלה"ה על אשר גנב להם מבית הכנסת כוס אחת ועשית אחת וראה מו"ר אבי עליו השלום את האיש והנה לבוש בגדים בלות ומטלאות ורגליו יחפים וחבלי שינה עדין על שמורות עינו ותכף שלח מו"ר אבי את האנשים התובעים ואז שאל לאיש התפללת תפלת השחר היש לך טלית ותפילין והשיב לא ויחר למו"ר אבי מאד ויחל ליסרו ואחר כך הלבישו טלית ותפילין שלו ונתן לו ספר להתפלל ובעודו מתפלל ומו"ר אבי עליו השלום בוכה ונאנח ומבקש עליו רחמים וכאשר כלה להתפלל הושיבו לקרוא עמו פרשה שניים מקרא ואחד תרגום והיה אומר לו להביט בשם הוי"ה ברוך הוא הכתוב בספר למען יקלט קדושה מקדושת ה' ואחר אשר גמר התחיל מור אבי לחקרו על הגניבה והכיר מדבריו כי גנב ומכר ליהודי אחד ואז שלח מור אבי על היהודי הקונה ודיבר אליו קשות על אשר החזיק ביד עוברי עבירה וקנסו מחצית הדמים שנתן ומחצה שלם מור אבי מכיסו והחזיר הגניבה לבעליה ואחר כך קנה לו תפילין חדש ונתן לו טלית קטן גם ספר תפילה גם מנעלים מגבעת ושאר לבושים גם נתן לו עבור צרכי שבת, ואחר שנתן לו מכיסו דבר אליו דברי נחמות והולילו עמו לבית והאכילו סעודת הבקר ואחר שלחו לשלום.

פעם אחת בפרוס הפסח אשר הוא זמן שכירות הבתים וכו' פה מקנאס יע"א בא לפניו איש אחד תובע לתלמיד חכם אחד עני לשלם לו שכר שנה שעברה ולפנות לו הבית ואחר עמל גדול פשר בניהם מורי אבי ז"ל שישלם לו שכר שנה שעברה וישאר בבית בשנה הבאה

והתלמיד חכם הנוכח אמר שאין לו במה לשלם ובקשו ממנו משכון ואמר שאין לו בראות מור אבי שכן הוא כי איש עני הוא באמת או תכף הוציא מאמתחתו צמידים של כסף ושל מרת אמי ז"ל ונתן אותם משכון בעד התלמיד חכם הנוכח ושלחם לשלום ונשארו הצמידים הנוכחים ממושכנים יותר משלש שנים עד אשר הזריח ה' מנוגה זורחו מעט הצלחה על התלמיד חכם הנוכח ואז פדאם והביאם למור אבי ז"ל

יום אחד היתה נשכרת אצלו כובסת אחת יהודית ובערב בא לבית הכנסת להתפלל מנחה ועד לא התחיל להתפלל נזכר שלא שילם לכובסת שכר פעולתה ותכף הושיט ידו אל תיקו להוציא את הכסף ולא מצא יען תם הכסף בהוצאה והוא לא ידע ואז יצא מבית הכנסת לראות מאת מי ללוות ויפן כה וכה וירא כי אין איש יען יום הגשמים היה ואין איש עובר וידאג מאד ויאמר רבוננו של עולם קיים לנו מה שהבטחתנו הבא ליטהר מסייעין אותו וטרם כלה לדבר ויבט אנה ואנה וירא צרור אחד שקוע בטיט חוצות וילך ויקחה וימצא בתוכו מטבעות כסף די שכר פעולת הכובסת לא פחות ולא יותר וישמח מאד ולא אחר לעשות דבר עד אשר הריץ את הצרור לכובסת ואחר בא להתפלל מנחת ערב בשמחה רבה וימים אחדים והוא מבקש למצוא בעל הצרור ולא מצא

ושמעתי מפיו הקד' שפעם אחת בא לעירנו מכנאס חכם מובהק מערי אשכנז והיה גאון בתורה ובהלכה ופלפול ורבינו הזמין את החכם האורח שידרוש במקומו בצהרי יום השבת בביתכנ"ס הגדול ולשעה היעודה נתמלא ביהכנ"ס מפה לפה והיה החכם ההוא דורש בפלפול וחריפות עצומה ומראה את כחו וגבורתו בכל חדרי תורה ראשונים ואחרונים משך כשעה וחצי עד שמרוב מאמץ היה מזיע הרבה ואחר דרשתו שאל את רבנו אם דרשתו מצאה חן בעיני שומעיו ויחי כמשיב לו 'לאו שאין בו מעשה' והיינו שלא הפיק רצון מן השומעים מפני שלא סיפר בדרשתו איזה מעשה מצדיקים שיש להתלמד ממנו כי עיקר המכוון בדרשה שדורשים הוא לעורר את העם לתשובה ולמעשים טובים והן בכח המעשיות לחדור אל נבכי לב השומע ולשנותו ולהחזירו למוטב

(רבי חיים משאש צוק"ל נלב"ע בח' לחודש תמוז שנת תרס"ד זיע"א)

מילי הקסידות

מי מריבה

בענין מי מריבה רבו הפירושים כמ"ש הראב"ע והרמב"ן ז"ל שאספו כל הפירושים או רובם וסתרו ובנו ע"פ תוקף חכמתם ע"ע. ועני אני, הגני מסתמך על מ"ש ר"ז ע' פנים לתורה ואענה גם אני חלקי במה שנקדים מאי דקשיא לי בהאי קרא "קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" והקושי מבואר א'. מה צורך בלקיחת המטה אחר שאינו עושה בו מאומה כי הם הצטוו רק "ודברתם". ב'. "והוצאת להם מים" הוא שפת יתר. ג'. היה צריך לכתוב "וישנתו העדה ובעירם" ומה הלשון אומרת "והשקית" ומה גם דכלו שפת יתר דודאי הוא דלשנותו הם מבקשים?

ואשר אנכי אחזה לי בזה הוא, כי היו בישראל שלשה מינים, צדיקים גמורים, בינונים ורשעים. ולכן, כדי להוציא מים לצדיקים, אמר "ודברתם אל הסלע ונתן מימיו", דוכות הצדיקים נפישא ודבור בעלמא יספיק. ולצורך הבינונים נאמר "והוצאת להם מים מן הסלע" דהיינו ע"י פעולה בידים שהיא ע"י הכאה במטה שהוא נס פחות וגרוע הרבה מהוצאה ע"י הדבור ולזה הוצרך ללקיחת המטה. ולצורך הרשעים אמר "והשקית", דהיינו שלא יוכלו לקחת מים רק עד שיתן רשות לכל אחד ואחד לקחת וכלי רשות לא ימצאו מים וזהו פירוש והשקית, וזה אחר ועכוב וצער גדול לרשעים ועיי"כ יתקדש שם שמים ברבים, שידעו ויכירו הרשעים מעלת הצדיקים והבינונים ויחזרו בתשובה להיות לצד הפחות כבינונים. והבינונים יעלו במעלות כצדיקים. וכן מצינו במן שהיו בו מדרגות אלו, כמ"ש המפרשים בפרשת המן עיי"ע. ואך משה רבינו ע"ה, מרוב ענותנותו ושלאל לבייש את הרשעים, חשב את עצמו וכל ישראל כבינונים והכה את הסלע "ותשת העדת ובעירם" בערוביאי, כצדיק, כרשע, כבינוני. ועל זה נענש הוא ואהרן שהסכים על ידו ולא מיהה בו שאף שהוא גדול ממנו בחכמה ובמעלה, מ"מ היה לו למחות דבמקום שיש חלול ה' אין חולקי כבוד לרב וע"כ אמר ה' לשניהם יען לא האמנתם בי שאתם וראשי שבטיהם וכיוצא בהם צדיקים גמורים הם וראוי לעשות על ידם נס גדול שבדבור בעלמא היה הסלע נותן מימיו שאז היה המתקדש שמי אצל הבינונים והרשעים וכמש"ל ע"כ

"וירא בלק וכו' אשר עשה ישראל לאמרי ויגר מפני העם וכו' ויקץ מואב מפני בני ישראל ויאמר מואב וכו' עתה ילחכו הקהל וכו'

הקושי מבואר, מפני מה קרא הכתוב לישראל בארבעה שמות, ישראל, העם, בני ישראל, הקהל? ועוד הול"ל בקצרה ויגר מואב מאד ויקץ מפניו כי רב הוא, ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו וכו' ואנן ידעינן שהכל קאי על ישראל דבקרא קמא.

ואחר ההתבוננות היטב בענין נלע"ד לעשות הנחה אחת בדרך אפשרי קרוב ויבא הכל על נכון. והוא, כי ישראל היו חונים על גבול מואב בהיקף מחנה שכינה ליה וישראל, והערב רב חנו לצד אחד בסמוך להם בצד הסמוך לגבול מואב, ובצד ישראל שם היו הגינות ופרדסים והיו לדי ישראל משחיתים את תבואתם כמעשה הילדים.

ועוד כתב הרמב"ן ז"ל, שמואב ידעו מהצווי אשר צוה ה' את ישראל, "אל תצר את מואב" ע"ש. והנה ודאי שהצווי היה גם על ערב רב, כי הם לא יוכלו לעשות שום דבר רק ע"פ משה, ואם יצורו את מואב על פיו, הוי כאלו ישראל צרו עליהם. ואך מואב טעו בזה וחשבו שהצווי הוא לא לערב רב והיו יראים שמא ישראל יעשו בערמה וישלחו את הערב רב עליהם למלחמה. וכאשר לא תהיה יד הערב רב תקיפה לנצח, יתספּו גם ישראל עליהם ויאמרו רק להושיעם באנו, כי הם מסתופפים בצלנו ואז ישמידו את מואב. כל זה בדעת מואב בטעות.

ועתה יבואו כל הכתובים על נכון, "וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמרי", שהם סיחן ועוג, שאפשר שהיה גם הוא עמהם באותם מלחמות ועיניו ראו ולא זר את כל אשר עשו להם ישראל. ולכן כתיב "וירא ויגר מואב מפני העם" שהוא הערב רב "מאד". "כי רב הוא" כמ"ש רז"ל שהיו הערב רב כפלי כפלים על ישראל ועוד "ויקץ מואב מפני בני ישראל" שהם הילדים שהיו משחיתים את תבואותיהם ופירותיהם ולכן אמר ויקץ שקצו בחייהם כמ"ש רש"י ז"ל דהיינו בשביל השחתת הדברים שתלויים בהם חיהם והיו יראים למחות פן יעוררו עליהם מלחמה. ואף שידעו מצאותה ה' "אל תצר את מואב", מ"מ אמר מואב אל זקני מדין, עתה ילחכו הקהל, ר"ל שיתחילו הערב רב ויקהלו עליהם עוד ישראל לעזרם והיו לקהל אחת ויאבדו אותם. וכמש"ל.

(מהספר נשמת חיים לרבי חיים משאש זצ"ל)

מישג בכשרות

ערלה [ג]

המשך דיני ערלה ונטע רבעי בחוץ לארץ ובשל גוי בארץ ישראל בזמן הזה:

- א. בחוץ לארץ שאין ערלה נוהגת אלא מדין הלכה למשה מסיני, נחלקו הפוסקים אם נוהגים דיני ערלה גם על הקליפות והגרעינים, כדין ערלה בארץ ישראל, או שרק על הפרי עצמו נוהגת ערלה, ולמעשה נראה להחמיר בזה.
- ב. פירות שגדלו על ענפים שהורכבו או הוכרכו על אילן, גם באופן שבארץ ישראל היה נוהג בהם דין ערלה, מכל מקום בחוץ לארץ הפירות מותרים. וכך נראה שהכריע מרן השו"ע, ויש מי שאסר גם בחוצה לארץ. ויש שכתבו לחלק בין מרכיב או מבריד על אילן העומד למאכל שאסור גם בחו"ל, לבין אילן שהוא למטרת סייג או קורות והרכיבו או הבריקו על גביו, שאז פטור בחוץ לארץ.
- ג. בחוץ לארץ נחלקו הפוסקים אם נוהג דין "נטע רבעי" או לאו, או אם נוהג רק בכרם ולא בשאר אילנות, או אם נוהג רק בכרם ולא בגפן יחידית, ולהלכה בשולחן ערוך פסק שנוהג בחוץ לארץ "נטע רבעי", ודעת הרמ"א לחלק בין כרם לשאר אילנות. ולמעשה מחמת כמה טעמים אפשר להקל בנטע רבעי בחוץ לארץ, ומכל מקום ראוי ונכון להנהיג דיני "נטע רבעי" בכל סוגי האילנות, ולפדותם כדין אך ללא ברכה, וכן הדין לגבי גפן יחידית, אולם בכרם רבעי הפודה עם ברכה אין מזניחים אותו.
- ד. פירות הערלה בארץ ישראל אסורים גם בהנאה, וחובה לשרפם ולבערם, אך בחוץ לארץ נחלקו הראשונים והפוסקים אם אסורים גם בהנאה, ומכל מקום אין חובה לשרוף ערלת חוץ לארץ.
- ה. אילן הנטוע לרבים ואילן העולה מאליו בארץ ישראל אסורים משום ערלה, ובחוץ לארץ נחלקו הפוסקים אם אילנות אלו אסורים.
- ו. אף שאיסור ערלה בארץ ישראל חל גם על נטיעות שנטע גוי, הן כשנטע בשטח של ישראל והן כשנטע בשטחו שלו, [נחלקו הפוסקים האם איסור הגדל בשל גוי הוא מן התורה או לא, ויש שתלו מחלוקת זו במחלוקת האם יש לגוי קניין בארץ ישראל להפקיע או לא, אך י"א שאף לדעה שאומרת שיש קניין לגוי בארץ ישראל, עדיין יש בקרקעו דין ערלה, כיון שכל קנינו להפקיע הוא בגדר קניין פירות, אך לא להפקיע את קדושת הארץ, ואת הדינים התלויים בה כמו ערלה. ולהלכה גם בשל גוי אסור מן התורה] בחוץ לארץ יש אומרים שגם בשל גוי אסור מהלכה למשה מסיני. ויש אומרים שבחוץ לארץ בשל גוי אינו נוהג אלא מדרבנן.
- ז. לא נתחייבו בערלה אלא עצים שניטעו משעה שנכנסו ישראל לארץ ישראל, אולם עצים שכבר היו נטועים בכניסתם לארץ, היו פטורים מן הערלה, אף שלא עברו עליהם ג' שנים. וכן לעתיד לבוא כשיבוא מלך המשיח במהרה בימינו אמן, ויכבוש ארצות גויים על פי בית דין ומדעת רוב ישראל, במקומות שתהיה לשטחים שייכבשו, קדושת ארץ ישראל, כל העצים שיימצאו שניטעו קודם הכיבוש, יהיו פטורים מערלה.

פנת המעבדה

ממרחים / סלטים

אזי באם המוצר הסופי טחון היטב, כגון ממרח התמרים, ממרח ערמונים, חמאת בוטנים, ממרח חומוס וכיו"ב, המוצר מותר באכילה, ואינו חייב בדיקה.

מוצרים שאינם אחידים לאחר עיבודם, ונותרים בהם גושים או חתיכות מהמוצר שמהם יוצרו, יש לוודא את אופן העיבוד, וגודל החתיכות שנותרו. לדוגמא, ממרח - סלט איקרה, אינו עובר טחינה ממש אלא נטחן באמצעות מכשיר "סטפן" המפרק את הקרום החיצוני, אך מותיר את ביצי הדגים הקטנים כמות שהם, ואז גם התולעים נותרות שלמות, ועל כן אין כל היתר הלכתי לאכול את המוצר ללא בדיקה.

ממרח "פסטו" המיוצר מעלי תבלין טריים [בוזיליקום, תרד, כוסברה או פטרוזיליה - כמובן שיש לבדוק את כל המוצרים כדינם] - בתוספת צנוברים שום ושמן זית. באם הוכנס למערבל מזון עד שהפך למחית חלקה, אזי באם המוצר הסופי לפנינו ואינו יודעים האם העלים הוכשרו כדין, המוצר מותר באכילה. אולם בכתישה ידנית, או שהמחית אינה אחידה וחלקה, אין וודאות לביטול החרקים והמוצר אסור באכילה. וכבר אירעו מקרים שבדקנו ממרח "פסטו" ונמצאו בו חרקים שלימים, ועל כן יש לוודא כי גורם הכשרות על המוצר הוא גורם כשרות "מהדרין" המקפיד היטב על ענייני חרקים.

סלט איקרה לאחר טחינה כשהחרקים נשארו בשלמותם

הגדרתו המקובלת של ממרח היא, מזון מוצק אך רך, שניתן למרוח בשכבה אחידה, כאשר בדרך כלל אין בו גושים של המוצרים ממנו הממרח מיוצר. ככלל, ניתן למנות עשרות סוגי ממרחים המצויים כיום כאשר המפורסמים שבהם, ממרח שוקולד, ממרח תמרים, ממרח בוטנים [חמאת בוטנים], ממרח זיתים, ממרח ערמונים, ממרחים חלביים [כגון חמאה, גבינה ועוד], ממרח ריבת חלב ועוד.

יש ממרחים נוספים שנוהגים לכוונתם "סלטים", כגון טחינה, איקרה ועוד. ויש את קבוצת הסלטים שהמוצרים אינם ממרחים ואינם נזילים, כגון סלט פלפל קלוי, כרוב ועוד, מוצרים מקטגוריה זו, רבים הם בחשש נגיעות של חרקי שדה, ועל ועד הכשרות לוודא קודם הייצור שהמוצרים נקיים מכל חשש. בדרך כלל גם במוצר הסופי אין מקום להתיר באם הוא יוצר ללא הקפדה על ענייני תולעים, מכיון שהמוצרים נשארים כחתיכות גדולות או אף עם מקומות מסתור, ואין להשתמש במוצרים אלו ללא בדיקה היטב, באם היא לא נעשתה קודם הייצור.

מבחינה הלכתית יש חשיבות מיוחדת לאופן עיבוד המוצר. ככלל, גם מוצרים העוברים טחינה דקה, באם הם בחשש נגיעות, חובה לבדוקם לפני הטחינה, [כשמצוי בהם נגיעות חייבים בדיקה יסודית וכשמצוי רק לעיתים די בבדיקה קלה]. למרות שאחר הטחינה נימוח החרק והמוצר מותר באכילה, מכל מקום אסור לנו לבטל איסור לכתחילה. אמנם כאשר המוצר הסופי מונח לפנינו לאחר שהוא כבר נטחן, רק שאינו יודעים האם נבדקה התוצרת כנדרש קודם הטחינה,

מכותלי קו ההלכה

דיני כלליים

שאלה: שלום לכבוד הרב.

שתלתי עץ תפוח בגינה ואיני זוכר מתי שתלתי אותו. ואיני יודע איזה סוג תפוח. במשך כמה שנים (שנתיים אולי שלוש אולי ארבע) הוא לא הוציא פירות ולכן שאלתי רב אם אפשר להרכיב עליו עץ תפוח ואמר לי החכם שמוותר.

בחדש אדר/ניסן השנה- תשפ' הרכבתי על חלק מהענפים עץ תפוח ירוק. ההרכבה נקלטה ואמר לי הרב שצריך להכות שוב 3 שנות עורלה וכו'. לאחר זמן מסוים ראיתי שעל ענפי העץ המקורי שאותם לא גזמתי יצאו פרחים וגדל עליהם תפוח וכפי הנראה כרגע הוא גם תפוח עץ ירוק.

זה המקרה ויש לי כמה שאלות שאשמח אם כבודו יכול לענות לי:

1. האם עברתי על איסור כזה שהרכבתי על העץ? שהרי בדיעבד לא היה צריך להרכיב עליו.

2. מותר לאכול מהתפוח שיצא על העץ המקורי?

3. מה הדין לגבי הענפים שנקלטו בהרכבה?

האם צריך לגזום אותם? אם הם יוציאו פירות בשנה הבאה מה יהיה דינם? האם הם בטלים לעץ המקורי ואפשר לאכול? האם מהענפים המקורים מותר לאכול ומהענפים המורכבים אסור? גם לא בטוח שמדובר בזן שהוא זהה של תפוח ירוק, אולי מדובר בשני זנים של תפוח.

בקיצור מה אני אמור לעשות עם העץ הזה?

ואולי יש שאלות נוספות שצריכות להישאל ואני כלל איני מודע להם.

תשובה:

שלום וברכה

א. תפוח מכל זן על תפוח מכל זן, הם מין אחד ואינם כלאים זכ"ז.

ב. אם עשית הרכבה כפי שתיארת, אינך צריך למנות שנות ערלה על הענף החדש כיון ש'ילדה בטילה בזקנה'.

ג. בוודאי שהיוצא מהעץ הישן אין בו בעייה של ערלה ומותר לאוכלם מיידית.

תשובות ב' וג' כמובן בתנאי שעל העץ המקורי עברו כבר שנות הערלה.

הספק שהיה אמור להתעורר על העץ הוותיק, האם הוא רוכב הנמצא על כנה אסורה, ובתפוח קיימים לעיתים נדירות, כיון שעל פי רוב הכנות הם ממני התפוח והם מותרים. לכן הלכה למעשה גם העץ הישן וגם החדש מותרים משום כלאים, ואם עבר ערלה על המכונן, גם הענפים החדשים היוצא מהם מותר ללא חשש ערלה

בהצלחה

קו ההלכה והכשרות

בראשות הגאון רבי שניאור זלמן רווח שליט"א

הנהגות יום ביומו באורח חיים ויורה דעה * כשרות המזון * כשרות חו"ל
מצוות התלויות בארץ * חרקים במזון * טפילים וכשרות הדגים

03-7528999

פקס: 03-7528992 מייל: b.m@macon.co.il

שעות פעילות
בית ההוראה

ימים א.ג.ה

13:15-14:00 19:15-20:00

ימים ב.ד

13:15-14:00 18:15-19:00

יום שישי

12:15-13:00

המענה ינתן
ע"י רבני בית ההוראה
בשעות פעילות בית ההוראה

בשאר השעות
ינתן מענה על ידי הרבנים
המופיעים בתפריט

"הביאו את כל המעשר... ובחגוגי נא בזאת אמר יי צבאות אם לא אפתח
לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג')

מצטרפים ל'בית המעשר'!

הבית שלכם להפרשת תרומות ומעשרות כהלכה

תחת פיקוחו של:
"המכון למצוות התלויות בארץ"

להצטרפות

03-9030580 אתר: hamachon.co.il

שע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

תרומות ומעשרות בדרך הנכונה והקלה